אלא פרת ביומי תשרי בלבד יאבוה

ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי: אמר

יר' אמי אמר רב מאי דכתיב יואתה בן

, אדם עשה לך כלי גולה זו נר וקערה

עבד להון מקוואות לבנתיה

ושמיח

לכחת משה, כש [כפין יפקר איתא רבין (אמר רבי) ובכן יתכן דל"ל ואמר רבין אמר

ינבן זו לי ואונו לבין אונו רב], ג) [ל"ל לנוטפין], ד) [מכלל דאותו, רש"ש],

תורה אור השלם

וְאַתָּה בֶּן אָדָם עֲשֵׂה לְךְּ כְּלֵי גוֹלָה וּגְלֵה יוֹמָם

ַּלְ דְּיֵי בְּיִּ בְּיִרְ בְּיִרְ לְעִינֵיהֶם וְגָלִיתָ מִּמְקוֹמְךְ אָל מָקוֹם אַחֵר לְעֵינֵיהֶם אוּלִי יִרְאוּ כִּי בֵּית ְמְרִי אוּלִי יִרְאוּ כִּי בֵּית ִמְרִי

הגהות הב"ח

(h) רש"י ד"ה ועביד להו

וכו׳ והקרח נתפשרו ובאין המים דרך וכו׳ אכל אם לא כאין:

מה א מיי פ״א מהלי מקוואות הלי יא ופ״ט שם הלי יג סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' הנח

מוסף רש"י

אלא פרת ביומי תשרי. שחדלו הגשמים ורבו הזוחלין עליהם ויש תורת מעיין על נהרות המושכין אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים, ואני שמעת בבכורות מטהרין בזוחלין, שהטטפין שבתוכן מטהרין הזוחלין ויתבטלו בריבוי הנוטפין בהן להיות זב וזבה טובלין בהן בשביל הזוחלין (שבת סה:) או: שפרת היו מימיו פרין ורבין חוחלין ונובעין ממעינות מרובין ועוד שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים לזמן מרובה, אלמא נהרות נשמים ממימי גשמים, ומנינין מתוימי גמוני, ולעיל למת מכיפיה מינכין (בכורות נה:). מקואות ביומי ניסן. של מים מכונסין או סמוך לנהר מכונסין למוכן מי הנהר וטובלות שם (שבת סה.) או: מקוה מים חיים נובעים בבית ולא היה מניחן לטבול בנהרות, שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה וחייש שמח רבו מים חיים שנוטפין מעבים לתוך הנהר שהם זוחלים דלא חזי להן משום דהוו להו ספק זבות וכוב כתיב מים חיים, ל"א על הזוחלים על אותם שנפלו מן העבים לקרקע ומן הקרקע זחלו וקילחו לחוך הנהר, דאי לא נוטפים משום זוחלים לא מיפסלי, דאמריט בפרק ראשון דממורה (יב.) השאובה מיטהרת בהמשכה, דהיינו שממשיך מים שאובים לחוך המקוה על ידי לנורות בכורות נה:) או: מקוה מים מכונסין, ואינן טובלות בנהר לפי שרבו המים בימות הגשמים בגשמים שנפלו וחייש שמא ירבו נוטפין על הזוחלין, וחניא בחו"כ אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין, כלומר שמטבילין במכונסין דרך זחילתן קודם שנקוו ונחו במקוה, מ"ל אך מעין, מעין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן, ומהו אשבורן במשבחן, ותיא משבילין דקוו וקיימי, דאין מטבילין במכונסים אלא משנקוו למקוויהם ונחו מזחילתן, למקוייהם ונחו מזחילתן, ומנן במסכת מקואות (פ״ה מ״ה) הזוחלין כמעין, כלומר זוחלין שבנהרות כמעיין והנוטפין כמקוה כמעיין והנוטפין כמקוה ומים הנוטפין מההרים הרי הן כמקוה ואין מטהרין בזחילה, הילכך ביומי ניסן שנתרבה הנהר על ידי גשמים, חייש שמא רבו נוטפין שבו על חיים שבו ובטלו זוחלין ואין מטהרין את הטמא הטובל בהן ה. שטונה הסובר בהן דרך זחילה, וכל הנהרות לעולם הן הולכים חוחלין לפיכך עביד להו מקוה באשבורן לטבול בתוכו. מפרשים דבעינן מים חיים לובה, ולאו מילתא היא דתניא בתוספתא חומר לוכים, ולמו מילנמו הימו דתניא בתוספתא חומר בזה מבובה שהוב טעון מים מיים כו' (ודה חד.

אלא פרס ביומי סשרי בלבד. לפי שאינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים. ולא למיסר כל הנהרות חוץ מפרת אתא ולא למיסר נמי פרת בכל השנה אלא ביומי תשרי אתא דכיון דכולא חששא משום שמא ירבו נוטפים על הזוחלין היא כל שאנו בקיאים בפרת

ביומי תשרי כמה היא עלייתו וכן בשאר נהרות ויודעין אנו בהם שלעולם אינו מתמעט משיעור כך ואפי׳ בעת יובש גדול כל שאין אנו רואים בו כי אם אותו שיעור למה נחוש לו הא ליכא למיחש לשמא ירבו נוטפין על הזוחלין. אלא שמואל תרתי קמשמע לן. חדא דנהרות שהן מכזבין

מימיהן אין טובלים בהן לעולם דכיון שפעמים שמכזבים לעולם חוששין בהם לגשמים או להפשרת שלגים וכדתנן במס' פרה (פ"ח מ"ט) המים המכזבין פסולין אלו הם המים המכזבין המכזבין פעם אחת בשבוע והמכזבין בפולמוסיאות ובשני בלורת כשרין והכי פירושו דכל שמכזבין בלא טענה אע"פ שאין מכזבים אלא לעתים רחוקות פעם אחת

דשמואל

ועביד להו לבנסיה מקווחות ביומי ניסן. לפי שביותי ניסן רבין נוטפין על הזוחלין מחמת הגשמים שהרי כל השלגים והקרח (ה) שנתפשרו באין המים דרך לינורות דהוו להו שאובין אבל לא באין דרך לינורות אלא מאליהן שוטפין ובאין טובלין בהן

דשמואל. סבירא ליה כאידך דשמואל:

כדאמר זבה ונדה ויולדת טבילתן במי מקוה של מ' סאה ואפי' מי גשמים מכונסים שלא מלינו מים חיים אלא לוב בלבד שנאמר בו מים חיים והמפרש לא פירש הכי ולאו דוקא דכל נשים בזמן הזה זבות נינהו: מפלי ביומי משרי. שבתשרי מתמעטין הנהרות מן כל ימות השנה ומעלין טיט והיה נותן המפץ בהרחעית הנהר שלא יכנס הטיט ברגליהן ויהא חלילה:

אלא פרת ביומי חשרי בלבד. דכל ימות השנה רבין נוטפין על

הזוחלין מן הגשמים שיורדין לחוכו ומן השלגים שמתפשרין כל ימות

החמה אבל בתשרי כבר פסקו השלגים ונתפשרו כולן והלכו להן

מטהרין הזוחלין ואין בנהרות אלא מימיו שנובעין בלבד: אבוה

גליון הש"ם בהר"ן ר"ה ולענין הלכה וכו' וכראמר בעלמא וכו'. שנת דף נד ע"ת נינה דף

פירוש הרא"ש

אלא פרת ביומי תשרי שהוא נהר גדול ואינו גדל אלא במטר מרובה אבל ביומי ניסן גדל פרת מרוב מטר של ימות הגשמים יכן נהרות קטנים גדלים אפילו ביומי תשר מעט מטר ואי תשרי ע״י מכיפיה מבריך לא מיפסל הנהר מתי נשתים כי רוב היא תנה בשנהם כי רוב נידולו ממקורו: מקואות ביומי ניםן. לפי שנהר גדל מרוב גשמי החורף ורבו הנוטפים: ומפצי ביומי תשרי. היו טובלות בנהר והיו עושות מתצלחות סביבו׳ ללניעות א״נ תחת כפות רגליהם מפני הטיט שלא יחוץ: גאד לשתות בו מים. אית דגרסי גר לתת בו שמן להאיר:

מטהר

בשבוע פסולין דחיישינן שמא מי גשמים הן ואין מטהרין בזוחלין ושטיח אלא באשבורן אבל המכזבין מחמת טענה כגון בפולמוסיאות ובשני בצורת כשרין ומש״ה קאמר שמואל שאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת וכיוצא בו שאינו מכזב לעולם ולמעוטי מים המכזבין הוא דקאמר פרת ופרת וכיוצא בו קאמר. וקאמר נמי דבפרת וכיוצא בו שאינו מכזב אינו מותר לטבול בו מן הסתם בכל השנה כולה מי שאינו בקי בו אלא ביומי תשרי בלבד לפי שביומי תשרי אינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים ולפיכך אפי׳ מי שאינו בקי בו אין לו לחוש שמא רבו עליו נוטפין אבל אין ה"נ דמי שבקי בפרת וכיולא בו כל השנה כל שהוא רואה שלא נתרבה על מה שהוא זוחל במשרי בכדי שיהא ראוי לחוש לרבוי נוטפין טובל בו בכל השנה וכן נמי אם רואה בתשרי שנתרבה כל כך עד שאפשר לו לחוש שמא רבו בו נוטפין אפי׳ בחשרי אינו טובל בו אלא שמואל סתמא קאמר דמי שאינו מכיר אפי׳ בנהרות שאין מכזבין יש לו לחוש כל השנה ברבייתן וביומי חשרי אין לו לחוש כן נ״ל. וראימי מי שכתב בהפך ולא נראו לי דבריו: אבוה דשמואל עביד להו לבנחיה מקוואות ביומי ניסן. שמפני שהיה חושש להפשרת שלגים לא היה מניחן לטבול בזוחלין: ומפצי ביומי השרי. בנהר היה נותנן תחת כפות רגליהן משום טיט דלא ליהוי חלילה א"ינ ללניעותא בעלתא. והיה מניתן לטבול בנהר משום דביומי חשרי ליכא למיחש שלווחלין. ומאי דקאמר ביומי ניסן מניסן ועד חשרי קאמר וכ"ש בימות הגשמים כך פירשו רבותי. ואין הלשון נוח לי דהוה ליה למימר עביד להו מקוואות לבנתיה כולה שחא ומפלי ביומי חשרי. לפיכך נ"ל דבנתיה דאבוה דשמואל בסתוא לא היו טובלות בנהר משום לנה אלא במקוואות שבבתיהן וביומי ניסן דרויח עלמא היו מתחילות לעבול בנהרות והיה מתקן להם אביהם שם בתחילת ניסן מקוואות שהיו טובלות בהן עד תשרי וביומי תשרי לא היה מלריכן למקוואות משום דליכא למיחש לנוטפין ולפיכך היה מתקן להם מפלי וכשעוברין ימי תשרי כבר היו חחרות לטבול בבתיהם משום לנה: ולעגין הלכה פסק ר"ת כשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך דאע"ג דרב פליג עליה ורב ושמואל הלכה כרב באיסורי (בסורות מט:) ועוד דאבוה דשמואל נמי ס"ל כרב ואידך דשמואל נמי פליגא אדידיה אפ"ה קיימא לן כשמואל דתניא בבכורות בפ' מעשר בהמה (דף נה:) יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין דברי ר' מאיר וחכ"א פרת שמו שמימיו פרין ורבין מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך כלומר דנהי דשמואל אמר הכי בכל הנהרות דמכיפייהו מברכי והכא לא אמרינן הכי אלא בפרת אפ״ה מסייע ליה משום דכיון דפרת מבריך מכיפיה כולהו נהרות נמי מכיפיה דפרת הם מתברכים שהרי כל הנהרות מפרת הם נמשכים כדאמרי׳ התם בבכורות (דף נה.) הנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם דאפי׳ עינותא דמדליין סולמי דפרת נינהו הילכך ההיא מתני׳ מסייעא ליה לשמואל בין מדר׳ מאיר בין מדרבנן דרבנן נמי אמרי פרח שמו שמימיו פרין ורבין וכיון דר׳ מאיר ורבנן מסייעי ליה כותיה נקטינן ונמצא לפי דעת זה שלעולם טובלים בנהרות ואפי׳ כשתתברכין הרבה מחמת גשמים לפי שאין טפח יורד מלמעלה שאין מהום עולה לקראתו טפחיים זהו דעת ר"ת ז"ל. ומ"מ נ"ל שאף הוא ז"ל לא אמרה אלא בנהרות שאין מכובין אבל מכובין ליכא למימר בהו דמברכי מכיפייהו. אבל ר"ח והרב אלפסי ז"ל פסקו כרב וכאבוה דשמואל דאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי חשרי בלבד וקא יהיב הרמב"ן ז"ל טעמא למילחייהו דאע"ג דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך לא דחינן מימרא דאיסורא דהוו נהיגין בה הלכה למעשה כאבוה דשמואל דעבד לבנתיה מקוואות משום מימרא דאגדתא ושמואל נמי לאו לענין מעשה אמרה דכיון דאיהו נמי אמר אין המים מטהרין בזוחלין משמע דה״ק נהי דמדינא שרי להלכה למעשה איכא למיחש °וכדאמר בעלמא השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועי׳ ואע"ג דאמר ופליגא דשמואל אדשמואל היינו לומר דתרוייהו מימרי דשמואל לא קושטא אינון אלא חדא מינייהו דאי איתא לחדא ליתא לאידך אבל איהו לא פליג דידיה אדידיה אלא מיחש הוא דחייש הלכה למעשה וה"נ משמע בפ׳ חינוקת (ידה סו.) דמייחינן מילחא דאבוה דשמואל ולא מסיימינן עלה פלוגתא דבריה אלמא שמואל נמי למעשה חייש. וכ״ת אמאי חייש כיון דר' מאיר ורבגן אמרי בברייתא דבכורות (דף נה:) דפרת מימיו פרין ורבין ורב ואבוה דשמואל נמי אמאי סברי דלאו מכיפיה מבריך איכא למימר דאינהו ידעי דאיכא תנאי בעלמא דלא סבירא להו הכי ועוד דאיכא נסחי דלא גרסי במילמא דרבגן שמימיו פרין ורבין אלא וחכ"א פרת שמו ותו לא ולפי זה סייעתא דמייתי התם לשמואל מדרבי מאיר הויא לא מדרבנן ואפ"ה שפיר דייק מדרבי מאיר כיון דרבנן לא פליגי עליה בהדיא לומר שאינו פרה ורבה ורב ואבוה דשמואל סברי דרבנן פליגי עליה ושמואל נמי מיחש הוא דחייש: גמצא עכשיו לפי דרך זה שהנהרות המכזבין אין טובלין בהן כלל שלעולם חוששין להן למי גשמים והפשרת שלגים ונהרות גדולים שאין מכזבין כל שהוא בקי בהן ויודע עיקר המשכתן בימי תשרי טובל בהן כל השנה כל שהוא רואה שאין לחוש שנתרבו נוטפין על עיקר המשכתן אבל כל שהוא רואה מתוך רבייתן שיש לחוש לכך אפי׳ ביומי תשרי אין טובל בהן ומי שאינו בקי בהן בכל השנה כולה לריך לחוש להן חוץ מיומי תשרי בלבד שבתשרי מן הסתם אין נוטפין רבין עליהן: מיהו איכא מאן דאמר דכי חיישינן לרבו נוטפין על הזוחלין דוקא לטבול במקום שלא היתה שם זחילתו של נהר קודם לכן אבל במקום שהיתה זחילתו מתחילה אע"פ שעכשיו רבו נוטפין על הזוחלין מותר לטבול בו ומוכח לה מדחנן בפ"ק דמקוואות (משנה ז) מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בכל שהוא ומדקתני שוה למקוה לטהר באשבורן אלמא מקום יש בו שאינו מטהר בזוחלין שאין עליו דין מעיין אלא הרי הוא כמקוה שלריך אשבורן והדר קתני ולמעיין להטביל בו בכל שהוא ובודאי מדקמני דשוה למעיין להטביל בו בכל שהוא ה״ה דמטהר בזוחלין כיון דחורת מעיין עליו וקשיא רישא אסיפא אלא ודאי ה"ק מעיין זה שרבו עליו מים שאובין מקומות יש בו שתורת מקוה עליהן ולריך אשבורן והיינו אותן מקומות שהוא זוחל בהן עכשיו מחמת רבוי הנוטפין ולא היה זוחל בו בתחילה ומקומות יש בו שלא נשתנה דינו מכמו שהיה אלא הרי הוא כמעיין להטביל בו בכל שהוא והיינו אותו מקום שאפי׳ מתחילה היה זוחל בו. והאי דלא קתני ולמעיין להטביל בו בזוחלין אי נמי דליתני ברישא שוה למקוה שלריך שיעור נ"ל דחנא הכי לאשמועי" חרי דיני במקוה ובמעיין ובכל חד מכלל חבריה משמע דמדקחני רישא שוה למקוה לטהר באשבורן מכלל שאותו מקום ששוה בו למעיין דקתני סיפא אינו לריך אשבורן ומדקתני סיפא ולמעיין להטביל בו בכל שהוא דאותודי מקום ששוה למקוה דקתני רישא לריך שיעורא: ומכל מקום למדנו מזו שיש מקום במעיין שאע"פ שנתרבה מחמת נוטפין תורת מעיין עליו והיינו המקום שהיה מהלך בו מתחילתו והכי איתא בתוספתא (דמקוואות פ"א ה"ז) דקתני התם מעיין שמימיו מועטין ורבו עליו והרחיבו

מים שרים (נחד טוב). ומפצי ביומי חשרי. שטובלות בפרת ותפני הטיט שלא יהא אלילה טתנות המפך תחת רגליהן (שבת מה). כשהיו טובלות בנהר ביומי חשרי, היה טוש אל קנים שקורין קלויי"ש, ומשליכן למוך המים ועומדות עליהן וטובלות, לפי שנימי משרי יש טיט כך בנהרות אל שפתם וחושש שמא יעלה טיט על רגליהן ויהיה חולץ (בבורות נה: ובעייז גדה שם).